

SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN TA‘LIM KONSEPSIYALARI: NAZARIY ASOSLAR, ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA AMALIY IMKONIYATLAR

Azimova Dilnoza Sherzodovna

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Alfraganus Universiteti “Ijtimoiy fanlar” fakulteti

“Pedagogika” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim konsepsiyalarining nazariy-metodologik asoslari, ularning zamonaviy ta‘lim tizimidagi o‘rni va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim gumanistik pedagogika, konstruktivizm va sotsiokultural yondashuv g‘oyalariga tayangan holda talabani individual ehtiyojlari, qobiliyatlari va rivojlanish salohiyatini hisobga olishga qaratilganligi asoslab beriladi. Maqolada shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limning tamoyillari, zamonaviy konsepsiyalari, o‘qituvchining kasbiy rollari, pedagogik texnologiyalar hamda baholashning alternativ modellari yoritiladi. Tadqiqot natijalari shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim universitet pedagogikasining yetakchi paradigmasiga aylanib borayotganini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim, talaba markazli yondashuv, individualizatsiya, konstruktivizm, kompetensiyaga asoslangan ta‘lim, inklyuziv ta‘lim, formativ baholash.

Аннотация: В статье анализируются теоретико-методологические основы концепций личностно-ориентированного обучения, их место в современной системе образования и практическая значимость. Обосновывается, что личностно-ориентированное обучение, опираясь на идеи гуманистической педагогики, конструктивизма и социокультурного подхода, направлено на учет индивидуальных потребностей, способностей и потенциала развития обучающихся. В статье раскрываются принципы личностно-ориентированного обучения, его современные концепции, профессиональные роли преподавателя, педагогические технологии, а также альтернативные модели оценивания. Результаты исследования свидетельствуют о том, что личностно-ориентированное обучение постепенно становится ведущей парадигмой университетской педагогики.

Ключевые слова: личностно-ориентированное обучение, студентоцентрированный подход, индивидуализация, конструктивизм, компетентностно-ориентированное обучение, инклюзивное образование, формативное оценивание.

Abstract: The article analyzes the theoretical and methodological foundations of student-centered learning concepts, their role in the modern educational system,

and their practical significance. It is substantiated that student-centered learning, grounded in the ideas of humanistic pedagogy, constructivism, and the sociocultural approach, is aimed at considering learners' individual needs, abilities, and developmental potential. The article highlights the principles of student-centered learning, its contemporary concepts, the professional roles of teachers, pedagogical technologies, as well as alternative assessment models. The research findings indicate that student-centered learning is increasingly becoming a leading paradigm of university pedagogy.

Keywords: student-centered learning, learner-centered approach, individualization, constructivism, competency-based education, inclusive education, formative assessment.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda ta'lim jarayonining markazida o'qituvchi emas, balki shaxs — talaba turadi. Globallashuv, raqamli transformatsiya va bilimlar iqtisodiyoti sharoitida ta'lim tizimi shaxsning mustaqil fikrlashi, ijodiy tafakkuri va moslashuvchan kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilmoqda. Shu nuqtai nazardan, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi talabaning individual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga xizmat qiluvchi yetakchi pedagogik paradigma sifatida namoyon bo'lmoqda

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning nazariy-metodologik asoslari

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning falsafiy poydevori gumanistik pedagogikaga borib taqaladi. Ushbu yondashuvda har bir shaxs takrorlanmas individual sifatida qaraladi va ta'lim uning tabiiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi jarayon sifatida talqin etiladi. Gumanistik pedagogika ta'lim jarayonida hurmat, erkinlik, mas'uliyat va o'zini anglash tamoyillarining ustuvorligini ta'kidlaydi.

Konstruktivistik yondashuv shaxsga yo'naltirilgan ta'limning metodologik asosini tashkil etib, bilimning tayyor shaklda berilmasligini, balki talabaning faol bilish jarayonida mustaqil ravishda "qurilishi"ni asoslaydi. Bu jarayonda o'qituvchi fasilitator sifatida talabaning bilish faoliyatini boshqaradi.

Sotsiokultural yondashuv esa ta'lim jarayonining ijtimoiy xarakterini ochib beradi. Talabaning rivojlanishi muloqot, hamkorlik va ko'mak orqali ta'minlanib, yaqin rivojlanish zonasi orqali uning salohiyati bosqichma-bosqich kengaytiriladi

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning asosiy tamoyillari

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasining samarali amalga oshirilishi bir qator fundamental pedagogik tamoyillarga tayanadi. Ushbu tamoyillar ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlarini talabaning individual rivojlanish ehtiyojlariga moslashtirishni nazarda tutadi.

Individualizatsiya tamoyili ta'lim jarayonini har bir talabaning yosh, psixologik, intellektual va ijtimoiy xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etishni taqozo etadi. Ushbu tamoyil talabaning individual rivojlanish sur'ati, qiziqishlari va

o'quv imkoniyatlariga mos sharoit yaratish orqali uning shaxsiy salohiyatini to'liq namoyon etishga xizmat qiladi.

Differensiallash tamoyili ta'lim mazmuni, topshiriqlar murakkabligi va pedagogik metodlarni talabalarning tayyorgarlik darajasi va o'zlashtirish imkoniyatlariga mos ravishda farqlashni nazarda tutadi. Mazkur yondashuv ta'lim jarayonida barcha talabalar uchun teng imkoniyatlar yaratish bilan birga, ularning individual ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

Faollik va mustaqillik tamoyili talabaning o'quv jarayonida passiv bilim oluvchi emas, balki faol va mustaqil sub'ekt sifatida ishtirok etishini ta'minlaydi. Ushbu tamoyil talabalarda tanqidiy fikrlash, muammolarni mustaqil hal qilish va qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

Hamkorlik tamoyili o'qituvchi va talaba o'rtasida sub'ekt-sub'ekt munosabatlarini shakllantirishga asoslanadi. Bunda ta'lim jarayoni o'zaro muloqot, hamfikrlik va pedagogik qo'llab-quvvatlash asosida tashkil etilib, talabaning o'z fikrini erkin ifodalashi va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishiga imkon yaratadi.

Refleksiya tamoyili talabaning o'z o'quv faoliyatini anglash, tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Refleksiv faoliyat talabaning o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlashiga, shuningdek, kelgusidagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashiga xizmat qiladi.

Ichki motivatsiya ustuvorligi tamoyili ta'lim jarayonini tashqi rag'batlardan ko'ra, talabaning ichki ehtiyojlari va qiziqishlariga tayangan holda tashkil etishni nazarda tutadi. Ushbu tamoyil ta'limga ongli yondashuvni shakllantirib, barqaror o'quv motivatsiyasi va yuqori ta'lim natijalarini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy konsepsiyalari

Zamonaviy ta'lim amaliyotida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv kompetensiyaga asoslangan ta'lim, individual o'quv trayektoriyalari, inklyuziv va rivojlantiruvchi ta'lim, shuningdek, personallashtirilgan raqamli ta'lim konsepsiyalari orqali amalga oshirilmoqda. Ushbu yondashuvlar talabaning bilim, ko'nikma va munosabatlar majmuini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, o'quv jarayonining moslashuvchanligini ta'minlaydi

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda o'qituvchining kasbiy roli

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki fasilitator, mentor, moderator va diagnost sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu rollar orqali o'qituvchi talabaning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, ta'lim muhitini rivojlantiruvchi va motivatsion makonga aylantiradi.

Baholashning shaxsga yo'naltirilgan modellari

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda baholash formativ, reytingli va alternativ shakllarda amalga oshiriladi. Portfolio, loyiha himoyasi, o'zini va o'zaro baholash

kabi vositalar talabani individual rivojlanish dinamikasini aniqlashga xizmat qiladi. Bunday baholash yondashuvi nazoratdan ko'ra rivojlantirish funksiyasini bajaradi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyalari zamonaviy ta'lim tizimida sifatni oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ushbu yondashuv talabani intellektual, ijtimoiy va ijodiy salohiyatini uyg'un rivojlantirishga xizmat qilib, universitet pedagogikasining markaziy paradigmasiga aylanmoqda. Shaxsga yo'naltirilgan ta'limni samarali joriy etish pedagoglarning metodik tayyorgarligini oshirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va moslashuvchan baholash tizimlarini rivojlantirishni talab etadi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxodjayeva N.N. **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.** — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018. — 256 b.
2. Abdullaeva M.M. **Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ta'lim texnologiyalari.** — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. — 312 b.
3. Qodirov B.R., Teshaboyeva U.A. **Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning nazariy va amaliy asoslari.** — Toshkent: Akademnashr, 2021. — 198 b.
4. Norboyeva F.R. **Talaba markazli ta'limni tashkil etish metodikasi.** — Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2022. — 176 b.